

Colecția *Viața în Hristos*  
Seria „Imnografie bizantină”  
12

Sfântul Maxim Grecul

## Canoane de rugăciune la Sfântul Duh

Traducere din limba greacă de  
MONAHIA PARASCHEVA ENACHE

Introducere și note de  
CLAUDIU-GEORGE DULGHERU

Carte tipărită cu binecuvântarea  
Înaltpreasfințitului



Mitropolitul Moldovei și Bucovinei

DOXOLOGIA  
Iași, 2023

## CUPRINS

<b>Canoanele de rugăciune la Sfântul Duh, Mângâietorul celor necăjiți și asupriți .....</b>	<b>7</b>
Viața Sfântului Maxim Grecul .....	8
Împrejurările în care a fost redactat canonul .....	13
<b>Cuvânt al lui Neofit, preotul monah și zăvorât, la Duhul Sfânt și la Sfânta Cincizecime .....</b>	<b>15</b>

### **Canoane la Preasfântul, Dumnezeiescul și Mângâietorul Duh Cel închinat**

Canonul 1 la Sfântul Duh .....	31
Canonul al 2-lea la Sfântul Duh .....	47

## *Canoanele de rugăciune la Sfântul Duh, Mângâietorul celor necăjiți și asupriți*

Seria „Imnografie bizantină” a Colecției *Viața în Hristos*, continuă prin publicarea a două canoane inedite alcătuite de Sfântul Maxim Grecul în cinstea Sfântului Duh, în condiții de prigoană, pe când se afla închis în asprele temnițe rusești. Canonul inițial a fost scrijelit direct pe pereții afumați ai temniței. Așa cum Sfântul Andrei Criteanul și-a scris, conform Tradiției, marele său Canon pe patul de suferință, ca expresie a unei pocăințe adânci mai înainte de moarte, tot așa și Sfântul Maxim Grecul adresează Mângâietorului aceste canoane de rugăciune, ca expresie a unei pocăințe profunde, într-o situație de criză care părea să anunțe moartea autorului<sup>1</sup>. Astfel, canoanele către Duhul Sfânt capătă un dublu sens și o dublă semnificație. Mai întâi, sunt adresate Mângâietorului ca Unuia care are puterea de a-i mângâia pe cei necăjiți, pe cei asupriți, pe cei învinuiți și pedepsiți pe nedrept. În al doilea rând, sunt ca o pocăință extremă pentru păcatele făptuite în această lume, pentru că păcatele noastre sunt șterse și iertate în Duhul Sfânt. Aceste două valențe se împletesc armonios în aceste două canoane, astfel încât cititorul află mângâiere, ușurare și alinare atât în necazurile, nedreptățile și umilințele pe

---

<sup>1</sup> Moartea sfântului avea să survină mult mai târziu. El va trece la cele veșnice în pace, parțial reabilitat, pe 21 ianuarie 1556, în cadrul Lavrei Sfintei Treimi, fiind înmormântat în colțul exterior al bisericii „Pogorârea Sfântului Duh”.

care le îndură în viața de zi cu zi, cât și în păcatele și greșelile pe care le-a săvârșit el însuși de-a lungul timpului. Canoanele sunt precedate de *Cuvântul la Sfântul Duh și la Sfânta Cincizecime* al Sfântului Neofit Zăvorâtul<sup>2</sup>.

## Viața Sfântul Maxim Grecul

Sfântul Maxim Grecul (cca. 1470-1556) a fost, până în epoca noastră, puțin cunoscut credincioșilor din România<sup>3</sup>. Biografia acestuia este, din toate punctele de vedere, una complexă, fapt pe care îl putem argumenta prin dinamica vieții politice, culturale și duhovnicești din timpul în care a trăit (secolele XV-XVI).

S-a născut înainte de anul 1470<sup>4</sup> în orașul Arta<sup>5</sup>, într-o familie nobilă bizantină, care se numea Trivolis și care a reușit să supraviețuiască după cucerirea Imperiului Bizantin de către otomani<sup>6</sup>. La botez a primit numele de Mihail. Așa cum era obiceiul timpului său, Mihail Trivolis a fost crescut de către părinții săi, Manuel

---

<sup>2</sup> Sfântul Neofit Zăvorâtul, *Despre Duhul Sfânt și la Sfânta Cincizecime*, în *Scrieri* vol. 5, Editura Doxologia, Iași, 2016, pp. 257-270.

<sup>3</sup> În spațiul românesc, există trei culegeri de texte privind viața și opera Sfântului Maxim Grecul: *Viața și cuvinte de folos*, trad. de Florentina Cristea, Editura Bunavestire, Galați, 2005; *Scrieri dogmatico-polemice*, trad. de Florentina Cristea, Editura Bunavestire, Galați, 2003; *Tâlcuiri și sfaturi*, trad. de Florentina Cristea, Editura Egumenița, Galați, 2004. Foarte recent a apărut: *Sfântul Maxim Grecul, Despre erorile musulmanilor, latinilor și luteranilor*, trad. Ștefan Pinteș, studiu introd., ediție de Dragoș Dâscă (col. *Apologetica. Izvoare*, 4), Ed. Doxologia, Iași, 2023.

<sup>4</sup> Cf. Vlasios Savvidis, „Εισαγωγικόν Σημείωμα”, în Αγίου Μαξίμου του Γραικού, *Κανών Παρακλητικός εις τό Θεῖον καί Προσκυνούμενον, Πανάγιον καί Παράκλητον Πνεῦμα*, Arta, 2014, p. 20.

<sup>5</sup> Oraș din regiunea Epirului, căzut în mâinile otomanilor în 1449.

<sup>6</sup> În trecut, membrii acesteia fuseseră în anturajul Paleologilor.

și Irina, într-un mediu evlavios. Aceștia l-au trimis la studii în anul 1491 în insula Corfu<sup>7</sup>. Având dorința de a-și desăvârși studiile, și-a continuat pregătirea intelectuală în Italia<sup>8</sup>. Ajuns la Florența, intră în anturajul unor personalități de excepție din lumea culturală occidentală. Acolo îl cunoaște pe Ioan Lascaris (1445-1535), ambasador în acel timp al familiei De Medici, care îi devine profesor și mentor pentru o perioadă lungă de timp<sup>9</sup>.

În Florența (1492-1503) îl cunoaște pe Giovanni Pico della Mirandola și îl audiază pe călugărul Girolamo Savonarola. În 1502, intră în Mănăstirea San Marco din Florența pentru a studia colecția *Medici* de manuscrise grecești și latine, la care lucrase în trecut cu Lascaris. În perioada 1503/4-1506, îl întâlnim pe Mihail în Veneția, unde ajunge să frecventeze comunitatea grecească din oraș, care o avea conducătoare pe Ana Nottara, dar și lumea intelectuală din cetate în frunte cu Aldus Manutius, pe care are ocazia să-l întâlnească personal. În tot acest timp, și-a desăvârșit pregătirea intelectuală în mai multe domenii, precum istoria, filologia, filosofia și teologia. De asemenea, a studiat cu perseverență limbile greacă veche, latină, franceză și italiană<sup>10</sup>.

---

<sup>7</sup> Alegerea acestui loc nu a fost întâmplătoare, deoarece în insula Corfu se afla unchiul său, Dimitrie Trivolis, sub protecția căruia a intrat. Dimitrie Trivolis a fost unul dintre cărturarii din preajma învățatului grec Moscos. Unchiul său va avea grijă să încredințeze educația tânărului Mihail Trivolis maestrului său Ioan.

<sup>8</sup> Majoritatea detaliilor din etapa occidentală a vieții Sfântului Maxim Grecul le-am consultat în studiul lui Marcello Garzaniti, „Michel Trivolis / Maxime le Grec (1470 env. — 1555/1556) sa vie et sa carrière”, în *Revue des études slaves*, XC, 3, 2019, pp. 431-452.

<sup>9</sup> După unele surse, se pare că acesta l-a adus pe tânărul Mihail la Florența. Sub îndrumarea lui Lascaris va copia, alături de cretanul Marc Musurus, mai multe manuscrise grecești. Tot în Florența va frecventa *Studium Florentinum*, numită și Academia Neoplatonică, unde predau Lascaris și Agnolo (Angelo) Poliziano.

<sup>10</sup> Cf. Vlasios Savvidis, „Εισαγωγικόν Σημείωμα”, p. 22.



## Canoane la Preasfântul, Dumnezeiescul și Mângâietorul Duh, Cel închinat

### Glusul 4

*Cel ce Te-ai înălțat pe Cruce...*

**S**ub aripile Dumnezeiescului Duh, toți cei aflați în primejdii, în dureri și în osteneți, să alergăm cu credință multă: Mângâietorule, ajută-ne degrab pe noi, cei ce strigăm: Jugul răutății cumplit ne apasă. Pe Tine Te mărturisim Dumnezeu, Bunule, și la acoperământul Tău alergăm cu lacrimi.

**Slavă... Troparul Sfântului Maxim Grecul, glasul 1**

*Piatra fiind pecetluită de iudei...*

**V**estită fortăreață a credinței a toată Biserica, podoaba aleasă de Dumnezeu a sfinților celor din Rusia, nouă stea a corului Apostolilor care strălucește peste noi, călăuza tuturor ortodocșilor, părinte și învățător, slavă lui Maxim Grecul, slavă Celui ce l-a slăvit pe el, slavă Celui ce ne dăruiește printr-înșul har și mare milă.

**Și acum... A Născătoarei, glasul 4**

*Cel ce Te-ai înălțat pe Cruce...*

**N**ăscătoarei de Dumnezeu să strigăm ca unei maici, noi, cei tiranisiți de stăpânirea vrăjmașului: Cu dragostea ta cea dumnezeiască acoperă-ne pe noi, grăbește, Fecioară, să ne izbăvești din cursele lui Veliar, din necaz și din nebunia demonilor. Căci ție îți aducem vestită mijlocire pe slujitorul tău, fericitul Maxim.



## Canonul I la Sfântul Duh

al cărui acrostih este:

«Cel ce în temniță ai scris, pe Dimitrie jertfitorul  
și pe familia lui izbăvește-i din temnița veșnică».

### Cântarea 1, glasul 4

Irmosul:

«Cu dumnezeiescul nor fiind acoperit găngavul, a cuvântat despre  
Legea cea scrisă de Dumnezeu. Că scuturând tina de pe ochii minții  
vede pe Cel ce este și se luminează în cunoașterea Duhului,  
lăudând cu dumnezeiești cântări».

*Preasfântă Treime, Dumnezeuul nostru, mântuiește-ne pe noi!*

**C**el ce cu mană pe Israel l-ai hrănit oarecând în pustie<sup>1</sup>, În-  
suși umple-mi sufletul meu cel flămând, Stăpâne, de  
dumnezeiescul Duh, ca să-Ți slujesc Ție cu mulțumire puru-  
rea cu credință curată și totdeauna să Te slăvesc pe Tine.

*Preasfântă Treime, Dumnezeuul nostru, mântuiește-ne pe noi!*

**E**u, Buno, pământ și cenușă fiind<sup>2</sup>, întreit sfântă cântare  
cânt, împreună cu sfinții și nematerialnicii Tăi slujitori,  
pentru aceea, caută la robul tău și primește lauda, Sfântă Trei-  
me, singură nemuritoare, pururea închinată și preaslăvită.

---

<sup>1</sup> Cf. Ieș. 16, 4, 35; Num. 11, 6-9; Ps. 77, 27-29.

<sup>2</sup> Cf. Fc. 18, 27.

*Preasfântă Treime, Dumnezeuul nostru, mântuiește-ne pe noi!*

**S**unt biruit de patimile și duhurile durerii care tiranisesc sufletul meu. Mângâietorule Bune, Dumnezeule, Tu ești singura mea mântuire, toată slava și închinarea numai spre Tine le tind.

*Preasfântă Treime, Dumnezeuul nostru, mântuiește-ne pe noi!*

**S**unt întunecat de cumplitele gânduri ale fărădelegii și zac cu durere în cădere jalnică, pentru aceea, mă rog, Bunule, să fiu izbăvit degrab din neputința care stăpânește cugetele neputincioase ale minții mele, ca să te laud pe Tine cu cântări dumnezeiești.

*Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuiește-ne pe noi!*

**M**ilostivește-te, Buno, strig ție, milostivește-te de mine, cel ce zac în adâncul cel fără fund al nebuniei și nepăsării, Născătoare de Dumnezeu, Marie, și din pustiirea acestuia izbăvește-mă pe mine, robul tău, cel ce cad la tine, Maică.

*Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuiește-ne pe noi!*

**C**eea ce în pânțele fecioresc ai zămislit pe Cuvântul, pe Care Tatăl L-a născut negrăit mai înainte de veci spre mântuirea noastră, Maică, izbăvește-ne pe noi cu mâna ta din robia desfrâului, ceea ce ești mai înaltă decât îngerii.

*Preasfântă Născătoare de Dumnezeu, mântuiește-ne pe noi!*

**D**omnului, Fiului tău, Curată, arată sufletul meu curățit de spini, ceea ce singură ești pământ sfânt și binecuvântat cu adevărat și arată-l pe el pământ roditor, prin mijlocirea ta, ceea ce ai născut viața tuturor.



## Cântarea a 3-a

### Irmosul:

«Rupt-a legăturile pântecelui celui sterp, și ocară cea greu de răbdat a celei bine-roditoare, numai rugăciunea prorociței Ana de demult, a celei purtătoare de duh umilit, către Cel Atotputernic și Dumnezeuul cunoștinței».

*Preasfântă Treime, Dumnezeuul nostru, mântuiește-ne pe noi!*

**C**unoștința Treimii care se află întru noi este nașterea din nou<sup>3</sup> a chipului și asemănării<sup>4</sup> făpturii celei zidite, pe care, prin Întrupare, Cuvântul a arătat-o locaș al dumnezeiescului har al Duhului celui dătător de viață.

*Preasfântă Treime, Dumnezeuul nostru, mântuiește-ne pe noi!*

**P**rin liniștea sufletului și prin cugetele evlaviei, împodobește mintea mea cu dumnezeieștile Tale daruri, Atotmiostive, ca să Te laud cu vrednicie, cu sfințenie, cum se cuvine Ție, Mângâietorului.

*Preasfântă Treime, Dumnezeuul nostru, mântuiește-ne pe noi!*

**P**lin fiind de patimile trupului, care spurcă sufletul meu, cer dezlegarea și ștergerea tuturor celor ce mă întinează, nepărtaș mândriei arată-mă, Te rog pe Tine, Stăpânul și Judecătorul Dumnezeu.

*Preasfântă Treime, Dumnezeuul nostru, mântuiește-ne pe noi!*

**I**zbăvește cu sfintele și dumnezeieștile Tale frâie pornirile sufletului, cu hamul fricii Tale, strunește-mă, ca să-Ți aduc

---

<sup>3</sup> Cf. In 3, 3-6.

<sup>4</sup> Cf. Fc. 1, 26-27.